

Analiza filma *Zona interesa*

**Nataša Ilić Agatić, mag. philol.
croat. et ital.**

Film *Zona interesa*, dobitnik Velike nagrade žirija u Cannesu, dvaju Oscara i pet nominacija, istinski hrabro prikazuje priču o zapovjedniku koncentracijskog logora Auschwitz Rudolfu Hössu i njegovoj supruzi Hedwig. Istražuje njihov obiteljski pokušaj ostvarenja životnog sna, idiličnog života obitelji u kući pored bodljikave žice logora Auschwitz. Naslov filma odnosi se na pojas od nekoliko kilometara oko logorskih zidina u kojima civilima pristup nije bio dozvoljen. Početak filma otvara zacrnjen ekran čije crnilo traje gotovo tri minute. Sveprisutnost crnila na ekranu na samom početku filma može se analizirati dvojako, od značenja boje smrti, do odavanja počasti žrtvama holokausta. U trenutku kad se u tamnom filmskom kadru čuje jeziva glazba s ambijentalnim zvukovima (cvrkut ptica itd.), gledateljima odmah postaje jasno kako je ovo film koji nećemo samo gledati, već i emocionalno slušno doživjeti.

U središtu je filmske radnje život obitelji Höss čiju vilu tanki zid odvaja od strahota koje se odvijaju iza njih. Rudolf je suprug i otac petero djece (najmlađe dijete je tek beba), obiteljski čovjek koji čita priče svojoj djeci dok mu prozor spavaće sobe gleda na jasno vidljive oblake dima koji se naziru iz krematorija. Glava obitelji vrijedno radi na svom poslu marljivo istražujući nove modele unapređenja procesa rada inženjeri mu u jednoj sceni filma predstavljaju novi i „učinkovitiji” model novog krematorija). Za rođendan od supruge dobiva čamac na vesla čemu se posebno raduje. Supruga Hedwig posvećena je majka koja brine o uređenju vrta, a ženskom znatiželjom povremeno pretražuje odjeću žrtava u potrazi za nekim vrijednim predmetom; ona i ispred ogledala oblači krznene kaput žrtve u čijem džepu pronalazi ruž za usne koji isprva stavlja i divi se boji, a potom ga briše. Ide do mjere potpune sebičnosti i negiranja svega tako da u zubnoj pasti traži poneki možebitno zaostali dijamant stradale osobe. Ima svoju, u filmu prikazanu tupu od bola i punu straha, podčinjenu poslugu koja joj pomaže u brizi oko djece, kuće i vrta. Ona rado poziva svoje goste na dokone zabave u svoju vilu uz bazen na koju je iznimno ponosna kao prava ponosna „arhitektica” svoga doma.

Redatelj Glazer tako ovim filmom prikazuje svojevrsnu antropološku studiju o dubokoj, istinskoj ljudskoj patnji, prikazujući je na vrlo suptilan, ali duboko jeziv način,

bez eksplicitnog prikaza patnje samih žrtava. Umjesto toga gledatelji jasno čuju zvukove udaljenih jecaja, krikova; vide u kadrovima filma zloslutni dim i neprestano kroz film osjećaju prisustvo čistoga ljudskog zla – mirno prikazanog, ali jezivog i gotovo surealnog.

Glazer je adaptacijom istoimenog romana Martina Amisa uveo gledatelje ne samo na promatranje idiličnog arijeuskog poimanja obiteljskog života, već je i filmom pokrenuo ljudski, uznemirujući osjećaj sveprisutne nelagode koji drži gledatelje do samoga kraja filma. Redatelj je radi potrebe stvaranja povijesne autentičnosti filma posjetio Auschwitz radi što vjernijeg prikaza, posebice radi prikaza rezidencije u kojoj su Hössovi obitavali tijekom civilizacijski najmračnijeg i najsramotnijeg razdoblja 20. stoljeća. Suradivao je i s Muzejom Auschwitz-Birkenau i raznim drugim organizacijama osiguravši sve posebne dozvole kojima je dobiven pristup arhivu gdje je pregledavao svjedočanstva preživjelih kao i pojedinaca koji su u vrijeme obitavanja obitelji Höss bili zaposleni u njihovom kućanstvu.

Zanimljivo je gledateljski i filmski pratiti način na koji glavni likovi Rudolf Höss (glumac Christian Friedel) i njegova žena Hedwig Höss (glumica Sandra Huller) paralelno žive, sanjaju život svoje obiteljske svakodnevice uz blizinu najvećeg pakla i zla koncentracijskog logora Auschwitz. Iz tog su razloga mnogi filmski kritičari ovaj film s razlogom proglasili jednim od najvećih horor filmova 2023. godine, upravo zbog tog sveprisutnog, zloslutnog grča u želudcu koji se gledateljima stalno pojavljuje dok gledaju idilu, odnosno privid normalnog obiteljskog života s čije je druge strane koncentracijski kamp čiju unutrašnjost gledatelji tijekom filma ne vide.

Obitelj Höss gotovo nikad ne primjećuje užasne krikove ili smrt koja ih okružuje, iako žive uz smrt, genocid koji se događa i perpetuira. Kao rezultat toga u filmu se osjeća izvjesna hladnoća i nedostatak osjećaja. Radnja filma je spora i katkad nedorečena. Dijalozi su površni i nalikuju improvizaciji, šablوني, nema emocija u retorici. Obitelj ima prikazanu ustaljenu životnu rutinu, npr. Rudolf kao otac djecu vodi na jahanje, grli ih i čita im priče za laku noć kasno navečer, uredno provjerava sigurnost svoje obitelji (provjerava vrata, gasi svjetla), no u filmu se i pored toga osjeća nelagoda i emocionalna praznina koja gledateljima nameće brojna pitanja poput: Kako netko može s preciznom

statistikom i s ponosom voditi tvornicu smrti, a istovremeno grliti svoju djecu, čitati im priče, biti čak i partnerski subordiniran vlastitoj supruzi kojoj je najvažnije imati ponuđenu sigurnost, vilu i vrt s cvijećem i bazenom koji su tako oduvijek sanjali?

Redatelj Jonathan Glazer objasnio je svoj stil režije, a to je stvaranje filmske priče u kojoj paralelno pratimo dva filma koji se odvijaju unutar filma Zona interesa (jedan film ide kroz vidno opažanje, dok drugi kroz zvukovno zamišljanje) što kod gledatelja stvara filmsku napetost. Film je snimljen digitalnim fotoaparatom Sony Venice opremljenim Leica objektivima. Glazer u filmu ni u jednom trenutku ne koristi uobičajenu filmsku rasvjetu, umjetno svjetlo, već su sve scene osvijetljene isključivo prirodnim svjetlošću, poput postavljenih skrivenih kamera čija se tehnika koristi za reality show ili dokumentarac. Takva svjetlost, prirodna, iznimno utječe na gledatelje jer je u kontrastu s onim što znamo da se događa unutar kampa, a to je crnilo, smrt, patnja dok je sve u domu, vrtu obitelji Höss vrlo bijelo, svjetlo, prirodno...

Obitelj često slavi život (rođendane i druženja) sa svoje strane zida, a smrt je sveprisutna s druge strane. Prikazana je i stalna povezanost obitelji s razaranjem kojim profitiraju od uništavanja cijelog jednog naroda. Primjerice, jedan od Rudolfovih sinova prikazan je u kadru filma kako spava s bakljom. On, međutim, ne lista strip u mraku dječje sobe jer mu je soba osvijetljena odurnim plamenom iz krematorija čije boje osvijetljavaju prostoriju; u jednoj se sceni filma ne igra igračkama djeteta koje su prikazane razbacane na podu sobe, nego pregledava svoju kolekciju zlatnih zuba.

Dolazak Hedwigine majke, svekrve i bake u obiteljsku blizinu poprišta zločina remeti obiteljsku svakodnevicu. Njezina majka isprva je zatečena ljepotom uređenja njihove pitoreskne kuće, no vrlo brzo počinje shvaćati u kojoj je blizini stradanja pa užasnuta viđenim naprasno odlazi. Hedwig je odlaskom i reakcijom majke vidno šokirana, no niti to ne remeti njezinu misiju boljeg života, uređivanja kuće, vrta i dr.

Kontrastima u filmu doprinose i prikazane infracrvene sekvence u kojima je prikazana djevojka koja noću ostavlja skrivene jabuke za logoraše. Mlada Poljakinja u filmu inspirirana je Aleksandrom Bystron-Kolodziejczyk, koju je Glazer upoznao tijekom svog istraživanja. Kao 12-godišnja pripadnica Poljske domobranske vojske vozila je bicikl do logora kako bi ostavila jabuke za izgladnjele zatvorenike. Termalne slike niske rezolucije uvećane su tijekom postprodukcije pomoću AI programa. Ove neobične sekvence gledatelje ostavljaju u nedoumici i traže jaku gledateljsku pažnju radi otkrivanja njihova značenja za radnju filma.

Ono što najviše dira i potiče emocije je maestralna i znalačka uporaba zvuka filma. Zvuk dominira na relaciji manje je više, on je smanjen na minimum i kroz cijeli film koristi se u pozadini samo zvuk jecaja, deranja, mučenja, ubojstava, paljenja itd.

Supruga Hedwig kroz film želi tako silno nastaviti sanjati život u kući koju ju je dizajnirala za sebe. Nasuprot tome Rudolf se svojoj ženi preko telefona prvi put povjerava

o ubojstvu koristeći jednostavne, banalne riječi. Na vrlo banalan način prepričava što on zapravo radi, a ona reagira kao da jedva doživljava njegove riječi jer joj se to ne sluša tako kasno. Na priču o ubojstvu odgovara na uznemirujući način i stavlja sebe u prvu poziciju: Moram biti u krevetu; sredina je noći. Nakon što je prekinuo telefonsku vezu sa suprugom, lik Rudolfa Hössa izlazi iz ureda i spušta se niz stepenice. Više puta povraća dok se spušta niz stepenice stižući do slabo osvijetljenog hodnika. Ta scena povraćanja prikazana je poput nesvjesne reakcije tijela na negiranje grižnje savjesti čovjeka prema mukama drugih ljudi obzirom on djeluje i radi unutar pakla mašinerije za ubijanje. Ima li čovjek želudac ubijati, raditi zločin drugima, dok mu vlastiti um podsvjesno to negira?

Ta je scena i osjećaj muke u želudcu naših, današnjih saznanja zla, patnje i stradavanja svih ljudi u koncentracijskom logoru Auschwitz-Birkenau.

Nakon toga film završava uobičajenim prikazom svakodnevnog dana iz današnje perspektive u Muzeju Auschwitz-Birkenau gdje vidimo scene prikaza muzejskih izložaka cipela, kovčega, naočala, kose žrtava i sl. Izložci se i muzejski dijelovi čiste, metu, brišu i usisavaju. Prikazane su spremačice koje ih čiste, glancaju, brišu. Čuje se buka usisavača. Muzej se priprema na novi radni dan za posjetitelje. Redatelj Glazer zaista maestralno stvara filmske slike, spajanje sadašnjosti s prošlošću, sudar izgleda prošlih događanja i sadašnjosti te u konačnici i život s uništenjem. Ovaj usporedni položaj opisivanja služi kao jasan podsjetnik na posljedice nekontrolirane moći i važnosti održavanja ega i samoprobijta onih koji su na vlasti odgovorni za svoje postupke. Glazеров rad izaziva nas gledatelje na preispitivanje vlastitih percepcija i osobnih predrasuda potičući nas da potražimo istinu iza čestih manipuliranih narativa koji oblikuju naše razumijevanje kako povijesti, povijesnih događaja tako i aktualnih događaja.

Iz svega se može zaključiti kako je redatelj Glazer maestralno oblikovao film o holokaustu i banalnosti zla te je ovaj film zaista svojevrsna buduća filmska lektira kao i činjenica da će navedeno i opisano filmsko djelo imati velik utjecaj na neke nove generacije mladih redatelja. Film je to koji je vrlo kompleksan u cijelosti. Simbolika triju dugih praznina (crne na početku uz cvrkut ptica, crvene usred filma s bukom peći u pozadini te pred kraj crne praznine uz odjavnu špicu) dodatno naglašavaju težak filmski koncept. Film je to u konačnici koji nakon gledanja boli, dira i ostavlja gledatelje u dubokom razmišljanju postojanja zla u svakom pojedincu, o negiranju i banaliziranju zločina, o složenoj ljudskoj prirodi i svim njezinim pojavnim oblicima kao i moralnoj opomeni čovječanstvu te pogledu na banalnost zla.

Prijedlog za citiranje (APA stil):

Ilić Agatić, N. (2024). Analiza filma Zona interesa. *Poučavanje povijesti*, III(1), 22-25.

Želio sam uhvatiti kontrast između nekoga tko toči šalicu kave u svojoj kuhinji i nekoga tko je ubijen s druge strane zida – koegzistenciju te dvije krajnosti. (Jonathan Glazer, redatelj)

